

Войната като преживяване на гелника

„Димитровско племе“ на Димитър Методиев

Морис Фагел

Димитър Методиев е образец поет на социалистическия реализъм. Това означава две неща. Интенцията на неговите текстове не излиза извън стремежа те да бъдат именно подчинени на социалистическия реализъм, да са нищо повече от осъществяване на метода. При други автори желанието да бъдат социалистически реалисти е съпроводено от други претензии: да са интересни, да се харесват на читателите, дори да са скандални. Тук не е така. Димитър Методиев цели да бъде просто съблюдаващ метода, да бъде партиен поет.

„Образцовост“ означава също и интенцията в голяма степен съвпада с постигнатия резултат. Неговите поетически изказвания са безпроблемно комуникативни, стремят се да избягат от езиковата многозначност, обърнати са към лесното разбиране и запомняне. Ето защо те често имат формулен характер, което им дава възможност да бъдат рецитирани на официални форуми, на ведомствени и ученически мероприятия. Например:

Българийо моя!

Бяла –
със своите нови села, градове и заводи,
зелена –
със своите ниви, градини, гори и ливади,
червена –
до последната капчица кръв на народа.

Колко си млада!

Колко си хубава!

Слънчева,

песенна,

приказна –

Българийо моя, майчице трудова,
устремена

към комунизма!¹

Или:

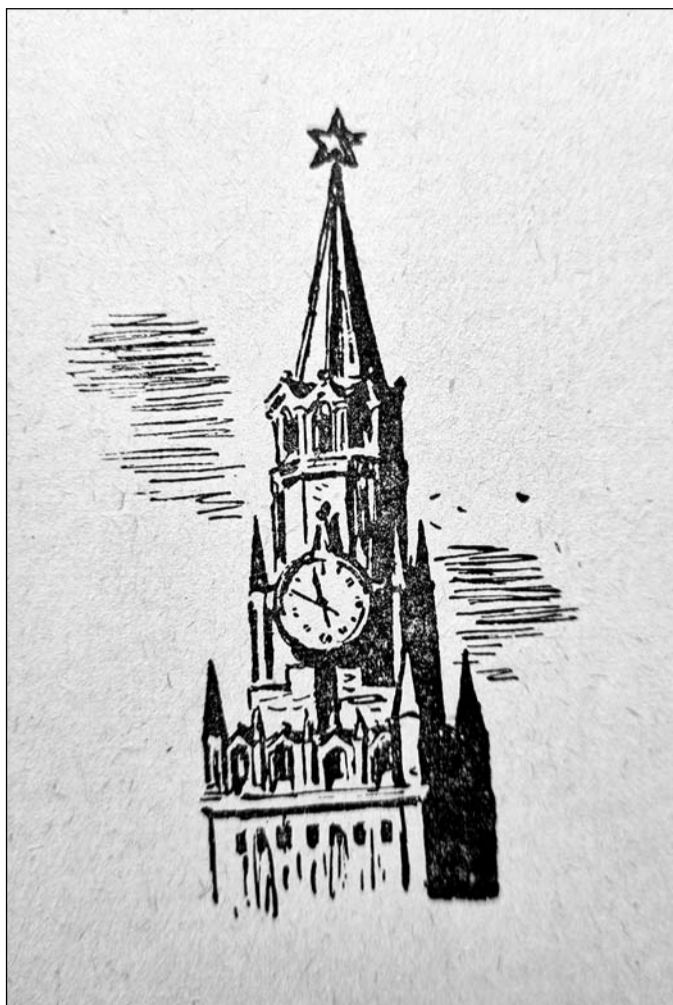
Знам: бичът в битки не се чути,
но предпочитам да съм меч.
И меч да бъде – неподкупен
и недвусмислен – мойта реч.²

Романът в стихове „Димитровско племе“ е голяма амбиция на Димитър Методиев да остане в историята на българския социалистически реализъм. Ала това не се случва. Методиев бива помнен със своите стихотворения и „малки поеми“, както той нарича по-дългите си поетически произведения. Романът в стихове „Димитровско племе“, макар и многократно издаван и винаги включван в сборниците с текстове на автора, се оказва сред произведенията на Методиев, на които се обръща най-малко внимание. Причината е по-скоро жанрова. Романът в стихове предполага дълъг разказ, сюжет, а Методиев е по-успешен в кратките, формулни изказвания.

Със самия избор обаче на романа в стихове като жанр поетът като че се оказва по-близо до идеалите на социалистическия реализъм от онези автори, които пишат просто романи. Способен ли е романът да се свърже със социалистическия реализъм? Дали изобщо е възможен соцреалистическият роман? „Майка“ и „Как се каляваше стоманата“ наистина ли са романи? Отговорът на тези въпроси трудно може да бъде утвърдителен. Исторически погледнато романът се развива в средата на буржоазните отношения. Социалистическият реализъм се стреми да представлява залеза на тези отношения, заменянето им с нещо друго. В соцреалистическото произведение трудно може да се сбъднат характеристиките на романа, които откроява Лукач в „Теория на романа“. Там няма как да има лоша безкрайност и незавършеност на историята, защото оптимистичният финал е задължителен. Не е възможна и иронията, тъй като романът на социализма трябва да утвърждава еднозначно определени ценности. Бахтиновият диалогизъм е също под въпрос. Соцреалистическият роман трябва да спре диалогичното многогласие и да възведе идеен порядък. Романът в стихове е като че ли единствено възможната форма на роман в епохата на социалистическия реализъм. Защото лиричният компонент на този жанр блокира невъзможността на историята да завърши, спира нейния разпад, въвеждайки контрола на един лирически „аз“, който елеминира диалогизма и започва пълновластно да управлява производството на смисъл. Лиризмът прекъсва иронията и прави изказа еднозначен в своята патетика.

¹ Методиев, Д. *Песен за генералната линия*. – В: Методиев, Д. *Малки поеми. Димитровско племе*. Т. 2. Български писател. С., 1982, с. 108.

² Методиев, Д. *Стоманата що пъ у мен*. – В: Методиев, Д. *Стихотворения*. Т. 1. Български писател. С., 1982, с. 231.

„Димитровско племе“ демонстрира добро владение на техниката на жанра на романа в стихове. Наративните части, съсредоточени около живота на група провинциални младежи, които през 20-те години на XX в. тръгват на борба срещу капитализма, в която персонажът, на който се отделя най-много внимание, Сандо, загива, плавно преминават в носталгично-приповдигнати пасажки, където един лирически „аз“ си спомня своята „бурна“ младост. Типично за жанра обективното се смесва със субективното, за да се получи нещо като „портрет на едно революционно поколение“. Авторът открито се заявява като продължител на най-успешния роман в стихове – „Евгений Онегин“. Той дисциплинирано подрежда текста със строфи подобни на онезинската, като липсват последните два римуващи се стиха, за да бъде съответствието пълно.

* Любопитно е, че „Димитровско племе“ не е толкова роман за подвига в борбата срещу враговете, колкото роман за израстването на соцреалистическия герой. Това израстване много прилича на описанието на развитието на персонажа в т.нар. „буржоазен роман“. Там героят преминава през множество изпитания, преодолява различни свои недостатъци, за да стане част от „доброто общество“, да накара дъщерята на собственика на фабриката, където работи, да се влюбва в него, както се случва с Борис Морев в „Тютюн“, или, проявявайки невероятна целеустременост, да получи социално признание, както е в „Мартин Идън“. Соцреалистическият герой също е готов на саможертви, на лишения и тежки волеви усилия, ала неговата цел е съвсем друга. Тя не се състои в социалния успех или в признанието, а в разрушаването на реалността, в която живее. Поради това той не се устремява да прави кариера или да заслужи уважението на другите. Той се свързва с конспиративно-терористична група – партията или РМС – и търси признание единствено от тази група; никакви социални жестове, обърнати към утвърждаването му не го интересуват. Соцреалистическият герой съществува зад маската на легитимираща го роля – работник във фабриката, какъвто е случаят със Сандо от „Димитровско племе“, но задачата му е да срине институцията, с която е свързан. Сандо ненавижда фабриката, мрази изобщо живота, който води. В този смисъл соцреалистическият персонаж има светогледа и ценностната система на човек, водещ тайна война със света около себе си. Неговото изграждане като субект се осъществява от параноята. Той вижда навсякъде врагове.

Мълчеше той, дори когато гледат
към него въпросително отвред
момчетата, настръхнали и бледи
той просто смело тръгваше напред –
в цял ръст изправен срещу враговете.³

³ Методиев, Д. *Димитровско племе*. – В: Методиев, Д. *Малки поеми. Димитровско племе*. Т. 2, с. 146.

Думата „враговете“ може да изглежда като ирония (нали все пак става дума за детска игра), но в контекста на цялостното по-нататъшно развитие на Сандо ироничният прочит е неуместен. Тази сцена е алегория на характера на персонажа – винаги атакуващ, неуморим, безмилостен.

Типичните за романа в стихове лирически пасажки свързват разказваната история с патетичните „възпитания“ на лирическия „аз“. Във времеви план това е връзка между поместения в миналото сюжет за Сандо и неговата борба и настоящето. Тя е осъществена най-недвуусмислено, разбира се, в последната строфа на романа:

Щастливи сме, че в битките опасни
навлизаме със теб, наш роден Ремс!
Че с теб в едно със партията сраснали
под знамена партийни крачим днес.
Любима партийно! От теб възпитани,
ний няма да се свием във борбите
и както досега – и в тия дни
ний няма, няма да ти изменим.
Додето във гърдите ни сърцето
последния си удар отброи –
във всяка наша мисъл ще гори
една молба: води ни в боевете!⁴

Строфата пренася реториката на битката от времето на „антифашистката съпротива“ в ситуацията на вече победилния социализъм. Но преживяването на войната остава въпреки постигнатия триумф. Всъщност тази строфа откроява светогледа на лирическия аз на Димитър Методиев в останалото му творчество. Там ще срещнем тъкмо това: постоянната готовност за борба, заплахата от дебнещия враг, готовността за незабавно включване в редиците на бойците.

Трудна е битката за хода на историята.
В политиката, в икономиката и в теория –
на човешкия кръстопът –
хванали са се гуша за гуша
Цар Капитал и Трудът.
Кой –
Кого?....

От напрежение
лъкатуши
Земята във своето движение,
колебае се климата
на света
между зимата
и пролетта.
Кой-
Кого?...

– четем в стихотворението „Песен за великото преселение“⁵.
От поезията на Димитър Методиев научаваме, че в социалистическия реализъм не съществува понятието „гелник“, няма естетическо преживяване на света, няма почивка, наслада и съзерцание – всичко в човешкия живот е воля, усилие и борба.

⁴ Пак там, с. 316.

⁵ Методиев, Д. *Песен за великото преселение*. – В: Методиев, Д. *Малки поеми. Димитровско племе*. Т. 2, с. 121.

